

Analiza ankiety dla studentów odbywających praktyki w szkole podstawowej z przedmiotu przyroda

I – WSTĘP

Moja współpraca z Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (przed rokiem 2000 – Działem Nauczania), rozpoczęła się 12 lat temu. Sprawuję funkcję opiekuna praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej. Przez wiele lat były to praktyki pedagogiczne ciągle z przedmiotu geografia, a od 1998 r. praktyki śróduczne z przyrody w klasach IV-VI.

Praktyki w założeniu dają studentom możliwość zapoznania się ze specyfiką nauczania na poziomie edukacyjnym szkoły podstawowej. Odbývają się w ramach zajęć dydaktyki i metodyki geografii, prowadzonych przez dr Annę Dębicką. Studenci kończą wcześniej kształcenie w zakresie Pedagogiki i Psychologii. Znáją teoretycznie wymagania edukacyjne z zakresu geografii, dotyczące wszystkich poziomów nauczania, wiedzą, jak zorganizować różne typy lekcji z wykorzystaniem właściwych metod i środków. Powinni rozumieć, jaką rolę w procesie dydaktycznym odgrywa umiejętność właściwego komunikowania się z uczniami, pobudzania ich twórczej aktywności i systematyczna praca nauczyciela i dzieci.

Jako opiekun praktyk studenckich przeprowadzam 5 lekcji przyrody w poziomach klas IV-VI. Zajęcia odbywają się w obecności metodyka geografii – Anny Dębickiej. Studenci mają możliwość obserwacji w praktyce, jak powinna być zbudowana lekcja z podziałem na ogniwa z ich właściwościami dydaktycznymi. Prezentuję lekcje różnego typu, m.in.: wprowadzającą nowy materiał oraz lekcję powtórzeniową z uwzględnieniem form pracy zespołowej, grupowej i indywidualnej. Po każdej lekcji wspólnie dokonujemy omówienia realizacji celów, doboru metod nauczania, konstrukcji notatki w zeszytach przedmiotowych, pytań i odpowiedzi uczniów oraz ich aktywności. Studenci obserwują także zachowanie uczniów i postawę nauczyciela w trakcie zajęć. Z takim bagażem doświadczeń studenci przystępują do wyboru tematu lekcji, którą chcieliby poprowadzić, według harmonogramu przygotowanego przeze mnie.

Przed przystąpieniem do lekcji każdy student w ramach godzin konsultacji przedstawia mi propozycję konspektu zajęć. Formy bywają różne, każdy z nich zawiera jednak cele w ujęciu operacyjnym oraz scenariusz lekcji. Analiza tych treści konspektu jest głównym tematem naszej rozmowy. W jej trakcie student ma możliwość zapoznania się ze szkolnymi pomocami i środkami dydaktycznymi. Muszę przyznać, że studenci w ramach zajęć z dydaktyki i metodyki geografii nabyli świetne podstawy teoretyczne, jak przygotować lekcję. Są pomysłowi, niekonwencjonalni w wykorzystywaniu metod nauczania, gotowi do wykonania zadania z sukcesem.

¹ Katarzyna Czerwonka, nauczyciel przyrody w Szkole Podstawowej Nr 1 we Wrocławiu.

Ankieta, którą przeprowadziłam wśród grupy 30 studentów (odbywających praktyki w roku szkolnym 2004/2005), została podzielona na dwie części:

- Pierwszą student wypełniał przed rozpoczęciem praktyki. Dotyczyła rozpoznania intencji odbywania praktyk, preferencji w wyborze poziomu szkoły, gdzie student chciałby pracować jako nauczyciel, mocnych stron osobowości, dzięki którym praca staje się efektywna oraz obaw związanych z zachowaniem uczniów podczas lekcji prowadzonej przez studenta.
- druga była ewaluacją dla studenta po przeprowadzonej lekcji próbnej, dawała możliwość samodzielnej oceny: realizacji celów lekcji, pracy uczniów, satysfakcji z wykonanego zadania, zachęcała do wyciągnięcia wniosków do dalszej pracy i zastanowienia się nad sensem rozmowy pohospitacyjnej.

Z ogromną ciekawością przystąpiłam do analizy wyników ankiety. Chciałam dowiedzieć się, jak studenci postrzegają swoje miejsce w dzisiejszej szkole i czy zajęcia metodyki pomagają im jakoś w wyborze „nauczycielskiej drogi życia”.

II – ANALIZA ANKIETY DLA STUDENTÓW PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO PRAKTYKI PEDAGOGICZNEJ (ŚRÓDROCZNEJ) W SZKOLE PODSTAWOWEJ Z PRZEDMIOTU PRZYRODA

Pytanie 1: „Czy wiąże Pan/Pani swoją przyszłość z zawodem nauczyciela?”, ciekawiło mnie, w jakim celu studenci przystępują do próby sprawdzenia się w roli nauczyciela. Czy są wewnętrznie przekonani, że praca w szkole to miejsce ich zawodowej przyszłości. Zaskakującym więc było, że tylko 30% pytanym odpowiedziało zdecydowanie – tak, 57% – nie, a 13% – nie jest jeszcze zdecydowanych.

Studenci znający doskonale realia obecnego rynku pracy w Polsce, uzyskując kwalifikacje do nauczania w szkole, zabezpieczają się na ewentualność niezrealizowania wymarzonych planów zawodowych. Warto też zauważyć, że szczerze odpowiedzi ankietowanych potwierdzają pośrednio niski prestiż zawodu nauczyciela, który kojarzy się z niskimi zarobkami i specyficznymi wymaganiami, związanymi z kilkuletnim awansem zawodowym i nie tylko!

Pytanie 2: „Na jakim poziomie nauczania chciałby/aby Pan/Pani pracować?”, skierowane było do tych, którzy chcą pracować w szkole, bądź nie są jeszcze zdecydowani. Tylko 15% chciałby pracować w szkole podstawowej, 31% w gimnazjum, a 39% w liceum, 15% nie ma jeszcze wyrobionego zdania w tym zakresie.

Wydaje się to zrozumiałe, biorąc pod uwagę fakt, że zdobyta podczas studiów wiedza i umiejętności są możliwe do przekazania w czystej formie tylko na wyższych poziomach kształcenia. W ramach zajęć z dydaktyki i metodyki geografii studenci zostali zapoznani z założeniami reformy szkolnictwa. Zdają sobie sprawę z tego, że na poziomie szkoły podstawowej wymagania dotyczące przygotowania merytorycznego nauczycieli przyrody, obejmują także wiedzę :biologiczną, chemiczną i fizyczną. Konieczne jest uzupełnienie wykształcenia o Studia Podyplomowe „Przyroda” – co może zniechęcać. Nakład pracy nauczyciela stażysty wydaje się zbyt wielki w stosunku do wymiernych korzyści finansowych, jakie otrzymuje nauczyciel. Młodzi nauczyciele są także bardzo ambitni, chcą uczyć tego, co trudne. Szkoda, że nie tam, gdzie trzeba wiedzieć więcej – jak?

Pytanie 3: „Przyroda jest przedmiotem integrującym wiedzę czterech nauk. Wyjaśnienie jakich treści (zagadnień) sprawiłoby Panu/Pani najwięcej trudności?”

43,3% ankietowanych przyznaje, że najwięcej trudności sprawia wyjaśnienie treści z zakresu fizyki, dla 33,3 najbardziej kłopotliwe okazują się zagadnienia chemiczne, natomiast dla 23,3 – biologiczne.

Taki rozkład deklarowanych umiejętności studentów geografii, można tłumaczyć faktem najwyższego skorelowania wiedzy z zakresu geografii i biologii w ramach odbywanych zajęć, przewidzianych programem studiów.

Pytanie 4: „Które z cech przynależnych dobremu nauczycielowi odnajduje Pan/Pani w sobie?”

Celem pytania było zachęcenie studentów do zastanowienia się nad własnymi mocnymi stronami, których posiadanie ułatwiłoby w przyszłości wykonywanie zawodu nauczyciela. Znakomita większość badanych (77%), znajduje w sobie umiejętność łatwego nawiązywania dobrego kontaktu z dziećmi, 50% – ma poczucie, że będzie potrafiło tłumaczyć procesy przyrodnicze w sposób przystępny i zrozumiały dla ucznia, choć jedynie 37% chciałaby dzielić się swą wiedzą z innymi. Opanowanie umiejętności, dotyczących własnej pracy nauczyciela, wypadło gorzej. Prawie 60% studentów widziało by problem w nawiązaniu współpracy z innymi nauczycielami, a 77% nie ma pewności, czy potrafi efektywnie zorganizować czas własnej pracy.

Myślę jednak, że ten rodzaj umiejętności nabywa się wraz z doświadczeniem, wynika on także z zakresu obowiązków nauczyciela, do których młody nauczyciel będzie się stopniowo wdrażał.

Pytanie 5: „Proszę wymienić, jaki rodzaj zachowań uczniów mógłby Panu/Pani utrudnić przeprowadzenie dobrej lekcji?”

Celem pytania było zdiagnozowanie obaw studentów co do zachowania dzieci. Odpowiadający mieli możliwość wielokrotnego wyboru. Najczęściej przeszkadzałoby im okazywanie niechęci do nowej osoby (53,3%). Boją się, że: nie nawiążą dialogu z uczniami, którzy w konsekwencji będą mało aktywni (60%) i nie będą chcieli wykonywać poleceń (50%). Odpowiedzi studentów na postawione pytanie leżą w sprzeczności z wcześniejszymi deklaracjami odnośnie pytania 4., co może świadczyć o tym, że studenci wiedzą, jaki powinien być dobry nauczyciel (jaki powinien mieć cechy), ale choć chcieliby tacy być (pytanie 4) nie są pewni, czy poradziłiby sobie. To zrozumiałe szczególnie wtedy, gdy studenci muszą po raz pierwszy stanąć „po drugiej stronie barykady”. Być może jeszcze pamiętają, jakimi uczniami byli sami.

III – ANALIZA ANKIETY EWALUACYJNEJ DLA STUDENTA PO PRZEPROWADZONEJ LEKCJI PRÓBNEJ W SZKOLE PODSTAWOWEJ.

Pytanie 1: „Z jakimi uczuciami przystąpił Pan/Pani do przeprowadzenia lekcji?”, miało na celu zbadanie uczuć i emocji, które towarzyszą studentom przed prowadzeniem lekcji. 53,3% stwierdziło, że odczuwało zdenerwowanie, związane z koniecznością przewyciężenia tremy w realizacji nowego zadania, którego powo-

dzenie zależy od wielu czynników. Dodają przy tym, że po krótkiej chwili wejście w rolę nauczyciela i chęć działania powodują ustąpienie uczucia niepokoju.

To cenne, że studenci odczuwają lęk i obawę przed próbną lekcją, na większość z nich działają one mobilizująco i zwiększają efektywność działania. Zdziwienie budzi spokój pozostałych, bo przecież nie jest on wynikiem rutyny zawodowej.

Pytanie 2: „Jak ocenia Pan/Pani przydatność własnego konspektu lekcji do prowadzonych zajęć?” 53,3% studentów przyznało, że konspekt był bardzo przydatny, 40% – tak sobie, 7,7% – nieprzydatny.

Można więc stwierdzić, że spora grupa studentów nie docenia jeszcze wagi i konieczności pisemnego przygotowania się do lekcji. To wtedy nauczyciel reżyseruje przebieg zajęć, zastanawia się nad celami lekcji oraz atrakcyjnym sposobem ich realizacji. To przecież miejsce, gdzie może wykonać własne notatki, tak pomocne w trakcie prowadzenia zajęć. Studenci nie zdają sobie sprawy, że budowanie własnego warsztatu pracy jest bazą, do której się wraca, którą można skorygować lub uzupełnić. Trzeba jednak, aby ona istniała. Dwóch na 30 studentów twierdzi, że konspekt jest nieprzydatny, uzasadniając to biurokratyzacją pracy nauczyciela, a ten powinien poświęcić się przygotowaniu merytorycznemu. Myślę, że takie stanowisko (choć reprezentowane przez niewielką grupę studentów) może niepokoić.

Pytanie 3: „Jaką wersję konspektu przygotował Pan/Pani na lekcję?”

Wersję rozszerzoną przygotowało 90% studentów, 10% skróconą.

Pytanie 4: „Jeżeli przygotował Pan/Pani wersję rozszerzoną, to co zawierała?” Ankietowani mieli możliwość wielokrotnego wyboru. Wszystkie konspekty zawierały standardowo: cele, formy, metody, środki pracy oraz notatki dotyczące informacji, które należy przekazać dzieciom. 70,3% studentów sformułowało pytania do uczniów i oczekiwane odpowiedzi, 57% przygotowało notatkę dla dzieci, 30% zapisało numery stron podręcznika i ćwiczeń, z których będzie się korzystało podczas lekcji.

Warto jednak, aby przedstawiali uczniom pozycje z literatury popularno-naukowej, w oparciu o które mogliby sami poszerzać wiedzę. Myślę, że opracowanie przez studenta kart ewaluacyjnych dla uczniów, z którymi pracował, pozwoliłoby na uzyskanie informacji zwrotnej o lekcji ze strony uczniów. Traktuję to jako wnioski do pracy własnej opiekuna praktyk na rok następny.

Pytanie 5: „Czy udało się Panu/Pani zrealizować zaplanowane cele lekcji?”, miało na celu przygotowanie studenta do rozmowy pohospitacyjnej, aby samodzielnie dokonał oceny założonych i zrealizowanych przez siebie celów. 20 % ankietowanych uznało, że nie udało im się zrealizować założonych efektów. Wpływ na to miało m.in. złe rozplanowanie czasu na poszczególne etapy lekcji, ponadto nadmierne dążenia do aktywizowania uczniów. Zdarzało się również, że zbyt duża aktywność dzieci wydłużała kolejne ogniwa lekcji.

Pytanie 6: „Jak ocenia Pan/Pani w skali 1-5 pracę uczniów na lekcji: aktywność, samodzielność..., prowadzenie notatek..., zdyscyplinowanie?” 94% studentów wysoko oceniło aktywność i zaangażowanie uczniów oraz samodzielność w wykonywaniu

wyznaczonych zadań, 73,3% jest zadowolonych z zachowania uczniów, a 60% z prowadzenia notatek w zeszytach podczas lekcji.

Mimo, że wyniki te wydają się satysfakcjonujące, zwrócić należy uwagę na stosunkowo najmniejszy poziom zadowolenia z uczniowskich notatek. Niewątpliwie wynika to z nieumiejętności opanowania przez praktykantów połączenia różnorodnych działań nauczycielskich, przede wszystkim uważnej obserwacji samodzielnej pracy ucznia, z jednoczesną realizacją kolejnych etapów lekcji.

Pytanie 7: „Jak ocenia Pan/Pani w skali 1 – 5 stopień poczucia własnej satysfakcji z przebiegu przeprowadzonej lekcji?”50% studentów określiło go jako duży (5), 33,3% jako bardzo duży (4), 13,3% jako średni (3), jedna osoba nie była zadowolona ze sposobu, w jaki poprowadziła zajęcia.

Wyniki te odzwierciedlają zaangażowanie studentów w przygotowania i przebieg zaplanowanych zajęć. Dowodzą umiejętności doboru środków dydaktycznych, właściwego zaplanowania zadań i celów lekcji.

Pytanie 8: „Na co zwróciłby Pan/Pani uwagę, przygotowując kolejne zajęcia?”. Celem tego pytania otwartego było zachęcenie studentów do wyciągnięcia wniosków z własnej pracy, zastanowienia się, co można by poprawić. Komentarzem do tego pytania niech będą zacytowane poniżej, najczęściej pojawiające się wypowiedzi: lepsze rozplanowanie czasu (43%), aktywizacja uczniów, dostosowanie formy przekazywanych treści do poziomu percepcji uczniów, przygotowanie większej ilości zadań problemowych, zaplanowanie działań dyscyplinujących, uwzględnianie w toku lekcji pytań problemowych stawianych przez dzieci, czytelne kończenie własnego toku myślowego.

Pytanie 9: „Co dała Panu/Pani rozmowa pohospitacyjna z nauczycielem opiekunem praktyki i metodykiem?”. Celem tego pytania otwartego było stwierdzenie czy student dowiedział się, jak był postrzegany, jakie były mocne strony lekcji i te, które należałoby dopracować.

98% studentów, stwierdziło, że rozmowa była bardzo cenna. Przebiegała w przyjaznej atmosferze. Praktykanci mieli okazję skonfrontować opinię obserwatorów zajęć z własnymi z odczuciami. Uzyskali informacje na temat komunikowania się z dziećmi, organizacji i tempa lekcji, popełnionych błędów metodycznych i merytorycznych, ale również potwierdzenie świetnego przygotowania. Tylko dwóch studentów stwierdziło, że trudno powiedzieć co dała rozmowa.

Ten wysoki wynik daje poczucie satysfakcji. Dowodzi, że odbyte spotkania były potrzebne i przyniosły wymierne wyniki.

IV – ZAKOŃCZENIE

Chciałabym bardzo gorąco podziękować dr Annie Dębickiej – kierownikowi Wydziału Studium Dydaktyki Przyrody, która zachęciła mnie do opracowania ankiety. Skutecznie przyczyniła się do tego, że studenci bardzo poważnie potraktowali zadanie, udzielając wyczerpujących odpowiedzi. Współpraca z Nią w prowadzeniu praktyk dla studentów geografii rok rocznie przynosi mi wymierne korzyści. Mobilizuje mnie do usprawniania i zwiększania stopnia atrakcyjności prowadzonych zajęć, aby były dobrym wzorcem dla tych, którzy w przyszłości będą nauczycielami. Obserwacja lekcji prowadzonych przez studentów, to także dla mnie nauka. Od

młodych ludzi można się wiele nauczyć. Mimo, że wyniki te wydają się satysfakcjonujące, zwrócić należy uwagę na stosunkowo najmniejszy poziom zadowolenia z uczniowskich notatek. Niewątpliwie wynika to z nieumiejętności opanowania przez praktykantów połączenia różnorodnych działań nauczycielskich, przede wszystkim uważnej obserwacji samodzielnej pracy ucznia, z jednoczesną realizacją kolejnych etapów lekcji.

**Ankieta dla studentów odbywających praktyki pedagogiczne
w szkole podstawowej z przedmiotu przyroda**

1. Czy wiąże Pan/ Pani swoją przyszłość z zawodem nauczyciela?
 - A. Tak.
 - B. Nie.

2. Jeśli udzielił Pan/Pani odpowiedź TAK na pyt. 1
Na jakim poziomie nauczania chciałby Pan/Pani pracować?
Proszę podkreślić wybraną odpowiedź
 - A. Podstawowym.
 - B. Gimnazjalnym.
 - C. Licealnym.
 - D. Nie mam jeszcze zdania.

3. Przyroda jest przedmiotem integrującym wiedzę czterech nauk. Wyjaśnienie jakich treści (zagadnień), sprawiłoby Panu/ Pani największą trudności?
Proszę podkreślić wybraną odpowiedź..
 - A. Geograficznych.
 - B. Biologicznych.
 - C. Fizycznych.
 - D. Chemicznych.

4. Które z cech przynależnych dobremu nauczycielowi odnajduje Pan/Pani w sobie?
Proszę podkreślić wybraną odpowiedź (lub kilka).
 - A. Umiejętność tłumaczenia procesów przyrodniczych prostymi słowami.
 - B. Umiejętność łatwego nawiązywania dobrego kontaktu z dziećmi.
 - C. Posiadanie pasji przekazywania wiedzy przyrodniczej i budzenie w uczniach chęci poznawania otaczającego świata.
 - D. Umiejętność efektywnego organizowania czasu własnej pracy.
 - E. Umiejętność współpracy w grupie.

5. Proszę wymienić, jaki rodzaj zachowań uczniów mógłby Panu/Pani utrudnić przeprowadzenie dobrej lekcji?
Proszę podkreślić wybraną odpowiedź (lub kilka).
 - A. Okazywanie niechęci wobec nowej osoby prowadzącej lekcję.
 - B. Rozmowy uczniów między sobą niedotyczące lekcji.

- C. Konflikty, kłótnie między uczniami.
- D. Mała aktywność uczniów, brak dialogu z prowadzącym.
- E. Komentowanie, wyśmiewanie przez uczniów wypowiedzi kolegów.
- F. Niechęć w wykonywaniu poleceń nauczyciela.
- G. Brak zeszytu przedmiotowego, ćwiczeń, atlasu bądź innych rzeczy potrzebnych uczniowi podczas lekcji.

**Ankieta ewaluacyjna dla studenta
po przeprowadzonej lekcji próbnej w szkole podstawowej**

1. Z jakimi uczuciami przystąpił Pan/Pani do przeprowadzenia lekcji?

Proszę podkreślić wybraną odpowiedź, bądź własnymi słowami opisać towarzyszące Panu/Pani odczucia.

- A. Byłem zdenerwowany.
- B. Byłem spokojny.
- C. Byłem obojętny.
- D. Inne:.....

2. Jak ocenia Pan/Pani przydatność własnego konspektu lekcji do prowadzonych zajęć?

Proszę podkreślić wybraną odpowiedź.

- A. Bardzo przydatny.
- B. Tak sobie
- C. Nieprzydatny, ponieważ

3. Jaka wersję konspektu przygotował Pan/Pani na lekcję?

Proszę podkreślić wybraną odpowiedź.

- A. Rozszerzoną.
- B. Skróconą.

4. Jeżeli przygotował Pan/Pani wersję rozszerzoną, to co zawierała?

Proszę podkreślić wybrana odpowiedź.

- Cele lekcji, formy i metody pracy, środki.
- Szczegółowe notatki dotyczące informacji, które należało przekazać dzieciom.
- Pytania i oczekiwane odpowiedzi uczniów.
- Przykładową notatkę dla ucznia do zeszytu.
- Numery stron z podręcznika, ćwiczeń, z których będzie się korzystało podczas lekcji.
- Opis wykonywanych doświadczeń cele i wnioski.
- Zaplanowany czas potrzebny na realizację przewidzianych zadań.
- Literaturę, w oparciu, o którą uczniowie mogliby samodzielnie poszerzyć wiadomości.
- Kartę ewaluacyjną dla ucznia po przeprowadzonej lekcji.

5. Czy udało się Panu/Pani zrealizować zaplanowane cele lekcji?

Proszę podkreślić wybraną odpowiedź.

A. TAK.

B. NIE. Proszę podać przyczynę:

6. Jak ocenia Pan/Pani w skali 1-5 pracę uczniów na lekcji?

<i>slabo</i>					<i>bardzo dobrze</i>
1	2	3	4	5	

Proszę wpisać odpowiednie cyfry w wolne kwadraty.

Aktywność zaangażowanie;

Samodzielność w wykonywaniu wyznaczonych zadań;

Prowadzenie notatek w zeszyte przedmiotowym;

Zdyscyplinowanie podczas lekcji;

7. Jak ocenia Pan/Pani w skali 1 – 5 stopień poczucia własnej satysfakcji z przebiegu przeprowadzonej lekcji?

Proszę zakreślić wybraną odpowiedź na poniższej skali.

<i>mały</i>					<i>bardzo duży</i>
1	2	3	4	5	

8. Na co zwróciłby Panu/Pani uwagę przygotowując kolejne zajęcia?

.....

9. Co dała Panu/Pani rozmowa pohospitacyjna z nauczycielem opiekunem praktyki i metodykiem?

.....
